

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΑΠΟΨΕΩΝ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΩΝ ΓΙΑ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΚΟΥΣ
ΣΤΑΘΜΟΥΣ**

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ: ΚΑΜΕΝΙΔΟΥ ΕΛΕΟΝΩΡΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ ΕΙΡΗΝΗ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	6
1) Περιβαλλοντική Αγωγή ή Εκπαίδευση	6
2) Τι είναι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ορισμοί)	7
3) Σκοπός και Στόχοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.....	11
4) Προγράμματα Περιβαλλοντικής αγωγής και στόχοι.....	13
5) Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση- Αγωγή στο σχολείο.....	15
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	16
Στόχοι και Σχεδιασμός της Πειραματικής Πορείας.....	16
Μεθοδολογία.....	16
Αποτελέσματα και Συζήτηση.....	18
Συμπεράσματα.....	27
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:Ερωτηματολόγια.....	29

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ στους καθηγητές για την γνώση που μου μετέδωσαν και στους συμφοιτητές μου από την αρχή της φοίτησης μου μέχρι και σήμερα που ολοκληρώνεται η πτυχιακή μου εργασία και τον παιδικό σταθμό όπου έκανα την πρακτική, για την πολύτιμη βοήθειά του. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κ. Ιωαννίδου της οποίας η συνεργασία είχε καθοριστική σημασία για την διαμόρφωση της εργασίας μου. Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου η οποία μου συμπαραστάθηκε και με βοήθησε όλο αυτό τον καιρό.

Ελεονώρα Καμενίδου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα παιδιά από μικρή ηλικία χρησιμοποιούν την ίδια την φύση μέσα στις ζωγραφιές τους, χωρίς να ξέρουν την επίδραση που έχουν σε αυτά. Το παιδί πρέπει να μάθει τη διαφορά του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Σε αυτό το δύσκολο έργο θα βοηθήσει η Περιβαλλοντική εκπαίδευση. Στην εργασία αυτή γίνεται αναφορά στις έννοιες Περιβαλλοντική αγωγή και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση καθώς και οι διαφορές τους. Ακόμα παρουσιάζονται οι ορισμοί της Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης όπως αυτοί έχουν διατυπωθεί από διάφορους συγγραφείς, ο σκοπός και οι επιμέρους στόχοι της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Τα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, τα οποία βοηθούν τα παιδιά, τα ενθαρρύνουν και τα κάνουν υπεύθυνα, πραγματοποιούνται από τους εκπαιδευτικούς σε διάφορους εξωτερικούς χώρους και οποιαδήποτε ώρα της ημέρας ώστε να πετύχουν τους στόχους αυτών των προγραμμάτων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι ένα θέμα που συναντάμε συχνά σε οποιαδήποτε ηλικία, είτε ως μάθημα είτε ως μια απλή συζήτηση. Η πρώτη επαφή γίνεται στον παιδικό σταθμό όπου οι παιδαγωγοί είναι αυτοί που δίνουν την δυνατότητα στα παιδιά να έρθουν σε επαφή με την φύση και να καλλιεργηθούν. Αυτό είναι που με οδήγησε να κάνω την συγκεκριμένη έρευνα για το αν πραγματοποιούνται δραστηριότητες Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, πώς βοηθάνε αυτά στην ανάπτυξη του παιδιού και ποια προβλήματα υπάρχουν. Η παρούσα έρευνα αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος αναπτύσσεται το θεωρητικό πλαίσιο του θέματος της εργασίας και στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται και αναλύονται τα ερευνητικά δεδομένα. Αναλυτικότερα στο θεωρητικό μέρος παρουσιάζονται ο ορισμός, ο σκοπός και οι στόχοι της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης καθώς και στόχοι των προγραμμάτων της. Στο ερευνητικό μέρος έχουμε τις απαντήσεις των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και τα αποτελέσματα από την ανάλυση αυτών των δεδομένων.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Οι δύο αυτές παιδαγωγικές έννοιες χρησιμοποιούνται κατά κόρον στην Περιβαλλοντική εκπαίδευση, πολλές φορές δημιουργούνται αρκετές παρανοήσεις. Οι έννοιες αυτές συνδέονται με τους ευρύτερους σκοπούς της, οι οποίες όμως υποκρύπτουν και διαφορετικές ιδεολογίες γύρω από αυτούς (Παρασκευόπουλος Σ. , Κορφιάτης Κ. 2003).

Ως αγωγή ορίζεται η σκόπιμη καθοδήγηση εκπαιδευτικών προς ένα καθορισμένο στόχο ώστε να αναπτύξουν τα αναπτυσσόμενα άτομα την σωματική, πνευματική και ηθική προσωπικότητα τους. Η μόρφωση παρουσιάζεται ως ειδική εκτίμηση σκοπών της αγωγής. Είναι το αποτέλεσμα της δράσης της αγωγής που γίνεται αντιληπτό ως η καθορισμένη μορφή που θέλει να δώσει η αγωγή στο συμπέρασμα (Κριβάς, 1999).

Ως εκπαίδευση θεωρείται η οργανωμένη, συστηματική διαδικασία αγωγής και μάθησης που παρέχεται από μέρους της πολιτείας ή άλλου φορέα (Ξωχέλλης, 1989).

Στην καθημερινή γλώσσα η αγωγή αναφέρεται κυρίως σε αξίες ενώ ο όρος εκπαίδευση χρησιμοποιείται στον τομέα γνώσεων και δεξιοτήτων. Στον γραπτό και προφορικό λόγο έχει επικρατήσει ο δεύτερος όρος. Ο Ν. Ράπτης (2000) προτείνει την χρήση και των δύο όρων, επειδή κάθε μια υποδηλώνει διαφορετικούς στόχους και συμπληρώνει η μία την άλλη.

2. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΟΡΙΣΜΟΙ)

Ο όρος Περιβαλλοντική Εκπαίδευση δεν εμφανίζεται πριν από τα μέσα της δεκαετίας του '60 (Palmer, 1998:4). Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αναπτύχθηκε σταδιακά στο πλαίσιο του περιβαλλοντικού κινήματος κατά τις δεκαετίες του 1960-1970 ως μια ανάγκη της Εκπαίδευσης να ανταποκριθεί στο γενικότερο ενδιαφέρον της εποχής για το περιβάλλον, ένα ενδιαφέρον που γεννήθηκε από τη συνειδητοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων που είχε για το περιβάλλον η ανθρώπινη δραστηριότητα. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση προέκυψε ως αποτέλεσμα της προσπάθειας να συνδεθεί η εκπαίδευση με το περιβάλλον με στόχο την προστασία του (Ταμουτσέλη Κ. 2003).

Ο όρος Περιβαλλοντική Εκπαίδευση διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον Thomas Pritchard, σε διάσκεψη της Παγκόσμιας Ένωσης για την Προστασία της Φύσης (IUCN) στο Παρίσι, το 1948 (Τσαμπούκου-Σκαναβή, 2004:81). Ο ορισμός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, που είναι ίσως ο πιο διαδεδομένος, είναι αυτός που διατυπώθηκε στη Διεθνή Συνάντηση Εργασίας, στη Νεβάδα των ΗΠΑ το 1970 και έχει ως εξής: «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι μια διαδικασία αναγνώρισης αξιών και διασαφήνισης εννοιών, έτσι ώστε να αναπτυχθούν οι αναγκαίες δεξιότητες και στάσεις για την κατανόηση και εκτίμηση των σχέσεων ανάμεσα στον άνθρωπο, τον πολιτισμό του και το βιοφυσικό του περιβάλλον. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση άσκηση στη λήψη αποφάσεων και στη διαμόρφωση από το ίδιο το άτομο ενός κώδικα συμπεριφοράς γύρω από τα

θέματα που αφορούν την ποιότητα του περιβάλλοντος» (Παπαδημητρίου, 2006:50). Το 1968 ιδρύεται στη Βρετανία το

Συμβούλιο για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και εισάγονται στο εκπαιδευτικό σύστημα της Σουηδίας προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Το παράδειγμα της Σουηδίας ακολουθούν και άλλες χώρες της Ευρώπης στα τέλη της δεκαετίας του '60. Η πρώτη διεθνής συνάντηση με θέμα την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση πραγματοποιείται στη Νεβάδα των Η.Π.Α το 1970, όπου καθιερώνεται διεθνώς ο όρος «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» και διατυπώνεται ο πρώτος και πλέον έγκυρος ορισμός της. Στη Στοκχόλμη το 1972 συνήλθε η πρώτη διακυβερνητική διάσκεψη για το περιβάλλον, στην οποία αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά από τη διεθνή κοινότητα η αναγκαιότητα προώθησης και ενδυνάμωσης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για την αντιμετώπιση της Περιβαλλοντικής κρίσης. Τα συμπεράσματα του διεθνούς συνεδρίου του Βελιγραδίου (1975) διατυπώθηκαν στη «Χάρτα του Βελιγραδίου», όπου ως σκοπός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης καθορίζεται η διάπλαση ενός παγκόσμιου πληθυσμού με συνείδηση και ενδιαφέρον για τα περιβαλλοντικά προβλήματα, ενός πληθυσμού με γνώσεις, ικανότητες και διάθεση να αγωνιστεί προσωπικά και συλλογικά για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων και να εμποδίσει την εκδήλωση νέων στο μέλλον (Κούσουλας Γ. 2002).

Για αιώνες μπορούμε να δούμε την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση απόλυτα συνδεδεμένη με την επιβίωση. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αφορούσε αφενός τρόπους προστασίας του ανθρώπου από τα στοιχεία της φύσης, αφετέρου τρόπους εκμετάλλευσης των στοιχείων αυτών προκειμένου να επιβιώσει και να καλυτερεύσει τις συνθήκες της ζωής του (D.H. Meadows 1989). Όμως η

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, όπως την εννοούμε σήμερα διαφέρει ριζικά από κάθε εκπαίδευση σχετικά με το περιβάλλον. Διαφέρει ως προς τους σκοπούς και τους επιμέρους στόχους, τους προβληματισμούς που αναπτύσσει και τις ανάγκες που την προωθούν. Εντάσσεται στο πλαίσιο των καινούργιων αντιλήψεων που βρίσκονται εν τω γίνεσθαι σχετικά με το περιβάλλον, τη θέση και τον ρόλο του ανθρώπου σε αυτό- όπως αυτές τροφοδοτήθηκαν από την ανάγκη αντιμετώπισης της οικολογικής κρίσης. Έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και όλοι έχουν την βάση τους στη λογική ότι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι η αποτελεσματικότερη και η πλέον άμεση απάντηση στην οικολογική κρίση (Φλογαΐτη Ε. 2011).

Για να χρησιμοποιήσουμε τη διατύπωση των Hungerford, Peyton και Wilke, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι η διαδικασία η οποία θα βοηθήσει τους πολίτες να αποκτήσουν γνώση του περιβάλλοντος και πάνω απ' όλα να γίνουν ικανοί και αποφασισμένοι, να έχουν διάθεση, να εργαστούν ατομικά και συλλογικά για την επίτευξη και τη διατήρηση μιας δυναμικής ισορροπίας μεταξύ της ποιότητας της ζωής και της ποιότητας του περιβάλλοντος.

ΟΡΙΣΜΟΙ

Η έννοια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην πραγματικότητα μια πολύπλοκη έννοια καθώς εκφράζει μια προσπάθεια να συγκεραστούν πολλές ιδέες διαφορετικής προέλευσης (Bueth 1980). Κάποιοι από τους ορισμούς που έχουν δοθεί για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι οι εξής:

- «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι η διαδικασία αναγνώρισης αξιών και διασαφήνισης εννοιών, ώστε να αναπτυχθούν δεξιότητες για την κατανόηση και εκτίμηση της αλληλοσυσχέτισης ανθρώπου, πολιτισμού και περιβάλλοντος»(Γεωργόπουλος Α. ,Τσαλίκη Ε.).
- «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση η διαδικασία αναγνώρισης αξιών και διασαφήνισης εννοιών για την ανάπτυξη των ικανοτήτων και των στάσεων που είναι απαραίτητες για την κατανόηση και την εκτίμηση της αλληλοσυσχέτισης ανθρώπου, πολιτισμού και Βιοφυσικού περιβάλλοντος. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση συνεπάγεται επίσης άσκηση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τη διαμόρφωση ενός κώδικα συμπεριφοράς του κάθε ατόμου γύρω από τα προβλήματα που αφορούν στην ποιότητα του περιβάλλοντος» (I.U.C.N, (ed.)
- «Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι μια διαρκής διαδικασία δια της οποίας τα άτομα και οι κοινωνικές ομάδες θα συνειδητοποιήσουν το περιβάλλον τους και θα αποκτήσουν τις γνώσεις, τις αξίες, τις ικανότητες, την εμπειρία και επίσης τη θέληση που θα τους επιτρέψουν να δράσουν ατομικά και συλλογικά με σκοπό την επίλυση των σημερινών και μελλοντικών προβλημάτων του περιβάλλοντος» (Unesco (éd.).
- «Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση δεν είναι τίποτε περισσότερο ή λιγότερο από μια εκπαίδευση των πολιτών (education au civisme) που συνίσταται στη δημιουργία πνεύματος προσωπικής στράτευσης και κοινωνικής υπευθυνότητας παράλληλα με μια συστημική αντίληψη της σχέσης του ανθρώπου με τη φύση..»(O'Riordan T.).

3. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σκοπός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που συνδέονται μ' αυτό και να δραστηριοποιηθούν, με ειδικά προγράμματα , ώστε να συμβάλουν στη γενικότερη προσπάθεια αντιμετώπισής του»(Φύκαρης Ι. Μ. 1998). Στο πλαίσιο αυτό η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι μια πολυδύναμη και πολυδιάστατη διαδικασία και χαρακτηρίζεται από ένα σύνολο επιμέρους στόχων, οι οποίοι κινούνται σε διαφορετικά αλλά δυναμικά αλληλοσυσχετιζόμενα επίπεδα για την κατάταξη του κεντρικού σκοπού (Φλογαΐτη Ε. 2011).

1. Η γνωριμία με το ιστορικό, πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον των κοινοτήτων στις οποίες ζουν οι άνθρωποι και η καλλιέργεια εκτίμησης της κληρονομιάς που συνδέεται με τις κοινότητες τους αλλά και συνειδητοποίησης της κατάστασης στην οποία βρίσκεται το περιβάλλον τους.
2. Η επεξεργασία μιας ολιστικής άποψης του περιβάλλοντος, η οποία θα καθιστά ικανούς τους ανθρώπους να αξιολογούν την επίδραση των αλλαγών.
3. Η ανάπτυξη της επίγνωσης πως υπάρχει ανάγκη για ατομική υπευθυνότητα στη βελτίωση του περιβάλλοντος.
4. Η ενθάρρυνση της αλλαγής των στάσεων και αξιών με σκοπό την αποδοχή τρόπων ζωής που οδηγούν στη διατήρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος.

5. Η απόκτηση εμπειρίας στην ενασχόληση με τα περιβαλλοντικά προβλήματα.
6. Η καλλιέργεια της αντίληψης του ανθρώπου ως ξεχωριστού μέρους του λειτουργούντος οικοσυστήματος (Γεωργόπουλος Α. , Τσαλίκη Ε. 1998).

Οι στόχοι που αναφέρθηκαν πιο πάνω, φαίνεται να συμφωνούν με τις κατηγορίες στόχων όπως διατυπώνονται στη «Χάρτα του Βελιγραδίου». Σύμφωνα με αυτούς η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στοχεύει στο να βοηθήσει άτομα και κοινωνικές ομάδες:

- Να αποκτήσουν επίγνωση και ευαισθησία για το περιβάλλον ως ενιαίο σύνολο και τα προβλήματα του.
- Να αποκτήσουν βασική κατανόηση του περιβάλλοντος και των προβλημάτων του αλλά και την ευθύνη της ανθρωπότητας.
- Να αποκτήσουν αξίες , ισχυρά αισθήματα ενδιαφέροντος για το περιβάλλον και κίνητρα για δραστήρια συμμετοχή στην προστασία και βελτίωση του.
- Να αποκτήσουν δεξιότητες για την επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων.
- Να αποκτήσουν ικανότητα αξιολόγησης των περιβαλλοντικών μέτρων και των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, λαμβάνοντας υπόψη πολιτικούς, κοινωνικούς και εκπαιδευτικούς παράγοντες.
- Να αναπτύξουν αίσθηση υπευθυνότητας και συνείδηση του επείγοντος χαρακτήρα των περιβαλλοντικών προβλημάτων ,

ώστε να εξασφαλίσουν κατάλληλη δράση για την επίλυση αυτών των προβλημάτων (Μπλιώνης Γ. 2009)

4. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Ένας από τους καλύτερους τρόπους για να κάνουμε τους νέους πιο συνειδητοποιημένους και υπεύθυνους για το περιβάλλον, θεωρείται η συμμετοχή τους τουλάχιστον μια φορά σε διαδικασίες σχεδιασμού περιβάλλοντος και μάλιστα σε project που έχουν άμεση και σταθερή σχέση με το καθημερινό τους περιβάλλον. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ενθαρρύνει την άσκηση των μαθητών σε συμμετοχικές διαδικασίες και στη λήψη αποφάσεων και τα Προγράμματα περιβαλλοντικών προβλημάτων, τη λήψη κατάλληλων αποφάσεων και την ανάληψη δράσεων για την επίλυση τους από τους ίδιους τους κατοίκους, σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση. Στα πλαίσια αυτής της θεώρησης για το ρόλο και τη μεθοδολογία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης μπορούν τα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης να αξιοποιηθούν για την συμμετοχή των παιδιών σε διαδικασία ανασχεδιασμού της σχολικής αυλής για την προώθηση αλλαγών στο σχολικό χώρο με συμμετοχικές διαδικασίες. Αλλαγών οι οποίες θα στηρίξουν και την εφαρμογή των νέων εκπαιδευτικών συνθηκών που προωθούνται μέσα από τις παιδαγωγικές αλλαγές που προτείνει το εκπαιδευτικό μας σύστημα (Ταμουτσέλη Κ. 2009).

Ο χώρος πραγματοποίησης ενός προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης μπορεί να είναι: ο εσωτερικός χώρος του νηπιαγωγείου, «οι γωνιές», ο χώρος της αυλής του νηπιαγωγείου, καθώς και χώροι εξωτερικοί σχετικά με τα

αντικείμενα διερεύνησης (ένα κοντινό πάρκο, ένα αγρόκτημα, διάφορα καταστήματα της γειτονιάς, (ένα εργοστάσιο κ.α.). Ο χρόνος πραγματοποίησης ενός πρόγραμμα δραστηριοτήτων του νηπιαγωγείου ή μέρος αυτού ή ακόμα χρονικό διάστημα μεγαλύτερο της μιας ημέρας (Εγκύκλιος Γ1 /391/473/29-3-1996) (Φύκαρης Ι.Μ).

Οι στόχοι των Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σχετίζονται πάντα με το περιεχόμενο του Περιβαλλοντικού Προγράμματος. Κάποιοι ενδεικτικοί στόχοι μπορεί να είναι οι εξής:

- Να κατανοήσουν τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον.
- Να αναπτύξουν ερευνητική διάθεση, κριτική και δημιουργική σκέψη για την προσέγγιση και κατανόηση των σύγχρονων περιβαλλοντικών προβλημάτων.
- Να αντιλαμβάνονται τη φύση μέσα από όλες τις αισθήσεις τους.
- Να σέβονται και να προστατεύουν κάθε μορφή ζωής
- Να ασκηθούν στην ομαδική εργασία.
- Να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας και υπευθυνότητας.
- Να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις, τον τρόπο ζωής και τη δημιουργική δράση των άλλων.

- Να συμμετέχουν ενεργά ως υπεύθυνοι πολίτες στη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

5. Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Από τις πρώτες ζωγραφιές φαίνεται ότι τα παιδιά γνωρίζουν τι συνιστά το περιβάλλον τους , φυσικό και ανθρωπογενές, γιατί ζωγραφίζουν ουρανό, χώμα, σπίτι, ζώα και φυτά (Δηκοπούλου Μ. , Ζόμπολας Τ. , Μπαμπίλα Ε. , Χατζημιχαήλ Μ. 2001). Όμως δε γνωρίζουν, ότι όλες αυτές «... οι θαυμαστές μορφές που διαφέρουν τόσο πολύ μεταξύ τους και που εξαρτώνται η μια από την άλλη με τόσο πολύπλοκο τρόπο, παράχθηκαν όλες από νόμους που ενεργούν γύρω μας...» (Κ. Δαρβίνος) . Κατανοούν ότι είναι μέρος του περιβάλλοντος γιατί εντάσσουν και τον εαυτό τους στις ζωγραφιές, όχι όμως την επίδραση του τρόπου ζωής μας σε αυτό. Πρώτο βήμα λοιπόν της Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι να καθορίσει την έννοια του περιβάλλοντος. Ως περιβάλλον ορίζεται το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία , την ποιότητα ζωής , την ιστορική και πολιτική παράδοση και τις αισθητικές αξίες. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση όχι μόνο μπορεί να δώσει στο σχολείο αυτό που του λείπει, αλλά είναι και μια αναγκαιότητα στο βαθμό που περιβαλλοντικά προβλήματα συνθέτουν οικολογική κρίση. Οι στόχοι, η θεματολογία αλλά κυρίως η μεθοδολογία της ανταποκρίνονται στις σημερινές ανάγκες του σχολείου και τις κοινωνίας. Πρωταρχικός στόχος της που ανταποκρίνεται στις ανάγκες είναι η δημιουργία ενεργών

πολιτών που θα αγαπήσουν το περιβάλλον ώστε να οραματιστούν μια κοινωνία που θα κάνει πράξη ένα βιώσιμο μέλλον για τον πλανήτη (Αθανασάκη Α. 2004).

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ

Η βιβλιογραφία είναι γύρω από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι σχετικά φτωχή και αναφέρεται συνήθως στον ορισμό και τους στόχους της. Ας σημειωθεί ότι δεν αναφέρει πουθενά τον τρόπο με τον οποίο γίνονται αυτά τα προγράμματα, τι ακριβώς γίνεται, αν πετυχαίνουν τους στόχους τους, αν βοηθούν τα παιδιά να καλλιεργηθούν και να σέβονται την φύση και φυσικά αν υπάρχουν προβλήματα. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τα συμπεράσματα από την έρευνα που αφορούν τις απόψεις των βρεφονηπιοκόμων για τα προγράμματα Περιβαλλοντικής Αγωγής στους παιδικούς σταθμούς.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η επιλογή του δείγματος της έρευνας έγινε τυχαία σε ορισμένους παιδαγωγούς παιδικών σταθμών. Η αξιοπιστία του δείγματος θα ήταν μεγαλύτερη εάν οι εκπαιδευτικοί ασχολούνταν σε καθημερινή βάση με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση από

παιδαγωγούς που δεν χρησιμοποιούν συχνά την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση εν ώρα εργασίας. Επομένως ήταν σκόπιμη δειγματοληψία.

Η συλλογή δεδομένων έγινε με μικρούς ατομικούς οδηγούς συνεντεύξεων. Η μέθοδος αυτή ήταν η πιο κατάλληλη για να μπορέσουμε να βγάλουμε τα συμπεράσματα μας σχετικά με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στους παιδικούς σταθμούς. Στα δείγματα συμμετείχαν επτά παιδαγωγοί οι οποίοι υπηρετούν σε δημόσιους και ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς Θεσσαλονίκης κατά τους μήνες Σεπτέμβριο- Οκτώβριο. Ηχογραφήθηκαν στο τηλέφωνο όταν δεν είχαν μάθημα μαζί με τα παιδιά και είχαν διάρκεια περίπου σαράντα πέντε λεπτά. Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων ζητήθηκε από τους παιδαγωγούς να δώσουν κάποια παραδείγματα σχετικά με 1) την θεματολογία και τις δραστηριότητες που κάνουν στον παιδικό σταθμό, 2) την βοήθεια που προσφέρουν στα παιδιά και πώς αυτά αποκτούν συνεργασία και υπευθυνότητα μέσω των δραστηριοτήτων και 3) τα προβλήματα που υπάρχουν και τις λύσεις που θα πρότειναν οι ίδιοι.

Η προσέγγιση που υιοθετήθηκε για την ανάλυση αυτών των δεδομένων ήταν ποιοτική. Έτσι οι συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν , εντοπίστηκαν τα βασικά θέματα και κοινά στοιχεία ή χαρακτηριστικά. Στην συνέχεια συγκρίθηκαν οι απαντήσεις των ερωτώμενων, ώστε να βρεθούν ομοιότητες και διαφορές. Από την σύγκριση των απαντήσεων αναδείχτηκαν τα παρακάτω ευρήματα. Φυσικά υπήρχαν και ορισμένοι

περιορισμοί όπως ο μειωμένος χρόνος που είχαν στη διάθεση τους οι παιδαγωγοί κατά τον οποίο μάλιστα υπήρχαν και αρκετές διακοπές και η έλλειψη χώρου καθώς κατά τη διάρκεια της συνέντευξης γινόταν αλλαγή σε κάποιο άλλο χώρο.

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Δημογραφικά στοιχεία

	ΗΛΙΚΙΑ	ΧΡΟΝΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ
1^Η ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ	25-35 ΕΤΩΝ	5-10	ΕΥΟΣΜΟΥ
2^Η ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ	25-45 ΕΤΩΝ	5-10	ΕΥΟΣΜΟΥ
3^Η ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ	35-45 ΕΤΩΝ	10-20	ΕΥΟΣΜΟΥ
4^Η ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ	45 ΚΑΙ ΑΝΩ	20 ΚΑΙ ΑΝΩ	ΕΥΟΣΜΟΥ
5^Η ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ	35-45 ΕΤΩΝ	20 ΚΑΙ ΑΝΩ	ΕΥΟΣΜΟΥ
6^Η ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ	25-35 ΕΤΩΝ	5-10	ΒΟΛΟΥ

1) Θεματολογία προγραμμάτων Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στον παιδικό σταθμό.

Από την ανάλυση των απαντήσεων προκύπτει ότι στους παιδικούς σταθμούς εφαρμόζονται από τους παιδαγωγούς

αρκετά θέματα τα οποία αφορούν και το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον. Ανάμεσα στους ερωτηθέντες υπήρχαν κάποια θέματα τα οποία ήταν κοινά μεταξύ τους. Για το φυσικό περιβάλλον βλέπουμε θέματα σχετικά με: α) νερό, β) ζώα, γ) δάσος, δ) τροφές, ε) καιρικές συνθήκες ζ) μόλυνση περιβάλλοντος. Για το ανθρωπογενές περιβάλλον έχουμε τα εξής θέματα: α) γειτονιά, β) σχολείο, γ) άνθρωπος, δ) εργαλεία, ε) κανόνες ασφάλειας, στ) σκουπίδια και ανακύκλωση. Τα θέματα αυτά συνδέονται με τις ανθρώπινες δραστηριότητες και παρεμβάσεις. Ανάλογα ευρήματα αναφέρονται σε σχετική έρευνα των Δημητρίου Α., Γεωργόπουλος Α., Μπιρμπίλη Μ. (2005). Φαίνεται λοιπόν από τις δύο αυτές έρευνες ότι οι νηπιαγωγοί δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στο φυσικό περιβάλλον. Το εύρημα αυτό θα μπορούσε να ενισχύσει την άποψη ότι οι νηπιαγωγοί αντιλαμβάνονται στην πλειοψηφία τους το περιβάλλον ως «φυσικό» περιβάλλον ενώ συχνά ταυτίζουν τη φύση με το περιβάλλον. Από τις πρώτες εγκυκλίους που αφορούν στην ΠΕ στη χώρα μας προκύπτει ότι η προτεινόμενη θεματολογία περιλαμβάνει στη συντριπτική τους πλειοψηφία θέματα που εντάσσονται στο φυσικό περιβάλλον, όπως δομή και λειτουργία του φυσικού περιβάλλοντος, χλωρίδα, πανίδα, τροφικά πλέγματα, υγρότοποι, δάση (ενδεικτικά: Εγκύκλιος Γ2/4867/28-8-92). Ενδεχομένως η θεματολογία που προτείνεται από τις εγκυκλίους αυτές να αποτελεί ένα παράγοντα που

συμβάλλει στην επιλογή θεμάτων των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Στο σύνολο της, η θεματολογία των ΠΠΕ που εφαρμόζουν νηπιαγωγοί της παρούσας έρευνας, αποτελούν ζητήματα οικεία στα παιδιά, σχετίζονται με τις εμπειρίες τους και τους δίνουν τη δυνατότητα να συνεισφέρουν

με τις γνώσεις τους, να διερευνήσουν και να κάνουν τις προτάσεις τους.

2) Αναφορά δραστηριοτήτων για την κατανόηση της σχέσης του ανθρώπου με το α) φυσικό περιβάλλον και β) κοινωνικό περιβάλλον.

Από τις αναλύσεις των απαντήσεων σχετικά με το είδος των δραστηριοτήτων που υλοποιούν οι παιδαγωγοί στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης προκύπτει ότι οι παιδαγωγοί προσεγγίζουν τα θέματα μέσα από τα α) εικαστικά, β) κουκλοθέατρο, γ) αφήγηση παραμυθιού, δ) ομαδικά παιχνίδια/εργασίες, και ε) εκδρομές-επισκέψεις. Σύμφωνα με την έρευνα των Δημητρίου Α., Γεωργόπουλος Α., Μπιρμπίλη Μ. (2005) αυτές οι δραστηριότητες υλοποιούνται από τους περισσότερους παιδαγωγούς κατά τη διάρκεια μιας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με τα οποία δίνεται στα παιδιά η ευκαιρία να εκφράσουν τις εμπειρίες τους για ζητήματα που είτε συζητήθηκαν στη διάρκεια σχετικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είτε παρατήρησαν στο πεδίο, εκτός σχολικής αίθουσας.

- Αναλυτικότερα τα εικαστικά συνήθως προτιμούνται από όλους τους παιδαγωγούς και περιλαμβάνουν ζωγραφική, κολάζ και διάφορες κατασκευές. Με αυτές τις δραστηριότητες οι παιδαγωγοί εξηγούν, αναπαραστούν και εκφράζουν το θέμα με το οποίο ασχολούνται.

- Η αφήγηση ιστοριών-παραμυθιών υπάρχει καθημερινά στο πρόγραμμα των παιδαγωγών γιατί με αυτόν τον τρόπο συνδέουν καλύτερα την εικόνα με την ιστορία. Ανάλογα με

το θέμα που συζητούν διαβάζουν και το αντίστοιχο παραμύθι.

- Οι ομαδικές δραστηριότητες επιλέγονται συχνά από τις παιδαγωγούς ώστε να αναπτυχθεί ο σεβασμός και η αλληλοβοήθεια μεταξύ των παιδιών. Τα παιδιά ακούν τι έχουν να πουν και οι συμμαθητές τους, ανταγωνίζονται και προσπαθούν να αναδείξουν τον καλύτερο εαυτό τους.

- Το κουκλοθέατρο είναι σπανιότερη επιλογή καθώς επιλέχτηκε μόνο από δύο ερωτηθέντες. Στο κουκλοθέατρο η παιδαγωγός παίζει σημαντικό ρόλο, κάνοντας ένα θέμα πιο απλό και πιο διασκεδαστικό ώστε να το καταλάβουν τα παιδιά. Τα παιδιά μπορούν να συμμετέχουν ταυτόχρονα και το έργο να έχει μια διαφορετική κατάληξη, την οποία τα παιδιά έχουν οδηγήσει εκεί.

- Τέλος όλοι οι παιδαγωγοί στις συνεντεύξεις τους δήλωσαν την επίσκεψη σε εξωτερικούς χώρους. Τα θέματα έχουν να κάνουν από μόνα τους με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση θεωρούν οι παιδαγωγοί ότι οι επισκέψεις και οι εκδρομές

στους ανάλογους χώρους είναι σημαντικές και τα παιδιά τα παιδιά καταλαβαίνουν περισσότερα πράγματα μέσα από την βιωματική εμπειρία. Βλέπουν τα πράγματα όπως κανονικά είναι σε μέγεθος, χρώμα , σχήμα και με όλες τις αισθήσεις τους.

3) Η βοήθεια που προσφέρουν οι παιδαγωγοί ώστε τα παιδιά να αντιληφθούν και να προστατέψουν την κάθε μορφή ζωής.

Σύμφωνα με την ανάλυση των απαντήσεων τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας λόγω της αυξημένης ακόμα εγωκεντρικότητας είναι δύσκολο να αντιληφθούν τη σημαντικότητα της προστασίας της κάθε μορφής ζωής. Ωστόσο μέσα από την παιδική λογοτεχνία , από διάφορες συζητήσεις και παραδείγματα αλλά και με επισκέψεις σε διάφορους χώρους γίνεται μια προσπάθεια ώστε τα παιδιά να γνωρίσουν την κάθε μορφή ζωής, να καλλιεργηθεί η ενσυναίσθηση και η ευαισθητοποίηση απέναντι προς αυτά. Ενδεικτικά μια παιδαγωγός απάντησε:« Προσπαθούμε ως προς την ζωτικής μορφής ζωής να καλλιεργήσουμε την ενσυναίσθηση, να μπου δηλαδή στη θέση του εκάστοτε ζώου και ως προς την φυτικής μορφής ζωή να καλλιεργήσουμε την ευαισθητοποίηση τους μέσω της χρησιμότητας της χλωρίδας εξαιτίας των καρπών τους, τόσο στον άνθρωπο όσο και στα ζώα ».

4) Ο τρόπος με τον οποίο δουλεύουν τα παιδιά αυτές τις δραστηριότητες.

Σε αυτήν την ερώτηση οι απαντήσεις των ερωτηθέντων συμφωνούν μεταξύ τους. Τα παιδιά δουλεύουν με δύο τρόπους: α) ατομικά ανάλογα με το θέμα και τον στόχο της κάθε δραστηριότητας. Τα παιδιά συνήθως διαλέγουν να δουλεύουν μόνα γιατί θέλουν να κάνουν τα πράγματα με τον δικό τους τρόπο και να πάρουν τα εύσημα και β) ομαδικά όπου καλλιεργείται η συνεργασία και η ομαδικότητα. Αν και το δεύτερο επιλέγεται σπανιότερα από τα ίδια τα παιδιά τα αποτελέσματα είναι αρκετά ικανοποιητικά.

5) Τα προγράμματα αυτά αναπτύσσουν το πνεύμα συνεργασίας και υπευθυνότητας.

Όλοι οι ερωτηθέντες δηλώνουν ότι στα πλαίσια ενός προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης αναπτύσσεται η συνεργασία και υπευθυνότητα εφόσον γίνονται σε ομαδικό επίπεδο. Έτσι τα παιδιά μαθαίνουν να συνεργάζονται, να μοιράζονται, να δέχονται τις διαφορετικές απόψεις των άλλων και να υλοποιούν καινούριες ιδέες. Επομένως είναι σημαντικά και ενδείκνυνται για την ανάπτυξή τους. Η παρούσα έρευνα είναι σύμφωνη με τη έρευνα των Δημητρίου Α. ,Γεωργόπουλος Α. , Μπιρμπίλη Μ. (2005) σύμφωνα με την οποία παρατηρήθηκαν ότι μετά την εκπόνηση των προγραμμάτων τα παιδιά ανέπτυξαν ορισμένες δραστηριότητες όπως την δημιουργικότητα, την

παρατηρητικότητα και την ικανότητα των παιδιών να συνεργάζονται και να παράγουν ομαδικές εργασίες.

6) Τα προγράμματα βοηθούν τα παιδιά ώστε να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις και τον τρόπο ζωής των άλλων.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων τα προγράμματα αυτά ενδείκνυνται να βοηθήσουν τα παιδιά. Αυτό επιτυγχάνεται με 3 τρόπους: 1) επικοινωνία (έρχονται σε επαφή μαζί τους, συζητούν και κοινωνικοποιούνται), 2) χώρος παιχνιδιού (όπου τα παιδιά παίζοντας γνωρίζουν τον εαυτό τους και τους άλλους καθώς συναναστρέφονται με συνομηλίκους), 3) Συνεργασία (παρέχεται η δυνατότητα να γνωρίσουν τους συμμαθητές και τις απόψεις τους, οι οποίες μπορεί να διαφέρουν από τις δικές τους).

7) Οι ηλικίες στις οποίες ανταποκρίνονται καλύτερα αυτά τα προγράμματα.

Από την ανάλυση των απαντήσεων φαίνεται ότι οι απαντήσεις των ερωτούμενων συμφωνούν μεταξύ τους, ότι τα προγράμματα αυτά είναι πιο κατάλληλα για παιδιά άνω των τεσσάρων ετών. Συγκεκριμένα από τις απαντήσεις σχηματίσαμε δύο ηλικιακές ομάδες.

Πρώτη ηλικιακή ομάδα: Τα προνηπιακά τμήματα γιατί μπορούν να εκφράζονται μέσω εικαστικών, μουσικοκινητικής και του

προφορικού λόγου, γνωρίζουν τον εαυτό τους και αντιλαμβάνονται καλύτερα τα θέματα.

Δεύτερη ηλικιακή ομάδα: Τα νηπιακά τμήματα καθώς αντιλαμβάνονται και επεξεργάζονται καλύτερα τα ερεθίσματα που τους παρέχονται, δέχονται ορισμένες αρχές (ανακύκλωση), έχουν ολοκληρωμένο και σταθερό λόγο και συνεργάζονται.

8) Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι παιδαγωγοί ως προς την υλοποίηση των προγραμμάτων.

Από την ανάλυση των απαντήσεων μπορούμε να δούμε ότι υπάρχουν αρκετά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι παιδαγωγοί. Τα κυριότερα προβλήματα που υπάρχουν είναι 1) η έλλειψη προσωπικού γιατί τα παιδιά είναι πολλά σε μία τάξη και πολλές φορές υπάρχει μόνο μία παιδαγωγός, φαινόμενο το οποίο κάνει το έργο της παιδαγωγού ακόμα πιο δύσκολο, 2) οι υποδομές των παιδικών σταθμών, όπως λίγες ή μικρές τάξεις, λίγα έπιπλα και παιχνίδια, 3) έλλειψη συνεργασίας εκπαιδευτικών-γονέων η οποία είναι πολύ σημαντική για μια επιτυχημένη σχολική χρονιά αλλά και εκπαιδευτικών-λοιπών φορέων(δημόσιοι φορείς). Τα δευτερεύοντα προβλήματα που υπάρχουν όμως είναι και αυτά εξίσου σημαντικά είναι 1) έλλειψη εποπτικού υλικού και παροχή internet, 2)έλλειψη αυλής η οποία είναι πολύ σημαντική ώστε να μπορούν τα παιδιά να έρχονται πιο εύκολα και πιο συχνά σε επαφή με την φύση, 3)δυνατότητα μετακίνησης για επισκέψεις, δεν υπάρχουν διαθέσιμα σχολικά λεωφορεία για τις μετακινήσεις των παιδιών και συνήθως πρέπει οι γονείς να πληρώνουν κάποιο χρηματικό ποσό αλλά λόγω της δύσκολης οικονομικής κατάστασης είναι αδύνατον.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ

Στη συνέντευξη ρωτήθηκαν οι εκπαιδευτικοί να κάνουν ορισμένες προτάσεις που θα μπορούσαν να κάνουν πιο εύκολη τη δουλειά τους και να πραγματοποιούνται καλύτερα και ευκολότερα τα προγράμματα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Στις απαντήσεις που δόθηκαν την πρώτη θέση κατείχαν η παροχή internet και το εποπτικό υλικό. Αυτό βοηθάει τους παιδαγωγούς να έχουν ανά πάσα στιγμή πρόσβαση σε όποια πληροφορία χρειάζονται για να εκπληρώσουν το μάθημα τους. Η βιβλιογραφία είναι εξίσου σημαντική και οι παιδαγωγοί θέλουν να έχουν περισσότερη βιβλιογραφία στην κατοχή τους για να μεταδώσουν τις γνώσεις που χρειάζονται τα παιδιά. Ακόμη τα παιδιά πρέπει να έρχονται πιο συχνά σε επαφή με την φύση και τέλος να γίνονται πιο διαδραστικές δραστηριότητες ώστε να εμπεδώσουν τα παιδιά τις αρχές της Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά από εξέταση και ανάλυση όλων των απαντήσεων, οδηγούμαστε στα εξής συμπεράσματα.

- Οι παιδαγωγοί ασχολούνται με θέματα που αφορούν περισσότερο το φυσικό περιβάλλον και λιγότερο το ανθρωπογενές. Επίσης φροντίζουν τα θέματα που θέλουν να δουλέψουν να είναι γνωστά στα παιδιά για να μπορούν να συμμετέχουν και να είναι πιο ενδιαφέρον το μάθημα για αυτά.
- Οι παιδαγωγοί καταβάλουν μεγάλη προσπάθεια από μεριά τους ώστε τα παιδιά να αντιληφθούν και να προστατεύουν την κάθε μορφή ζωής και με πλήθος δραστηριοτήτων. Όμως αυτό πολλές φορές είναι λίγο δύσκολο γιατί άλλοτε τα θέματα είναι λίγο περίπλοκα ώστε να τα καταλάβουν τα παιδιά και άλλες φορές κυριαρχεί η εγωκεντρικότητά τους λόγω της μικρής ηλικίας που δεν τους αφήνει να πετύχουν τον σκοπό τους.
- Τα παιδιά αν τα αφήσεις να διαλέξουν , τότε προτιμούν να δουλεύουν μόνα τους γιατί θέλουν να πετύχουν κάτι ατομικά, χωρίς να υπάρχει η βοήθεια κάποιου άλλου. Όταν όμως η παιδαγωγός παίρνει πρωτοβουλία και τους ζητάει

να δουλέψουν σε ομάδες, τότε τα παιδιά ακολουθούν το καθένα με τις δικές του δυνατότητες και αντοχές.

- Τα προγράμματα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης γίνονται σε ομαδικό επίπεδο και τότε τα παιδιά αναπτύσσουν την επικοινωνία και την υπευθυνότητα.
- Τα παιδιά μέσα από τις δραστηριότητες μέσω επικοινωνίας, παιχνιδιού, συνεργασίας, μαθαίνουν να σέβονται τις απόψεις και την ζωή των άλλων παιδιών. Το περιβάλλον αποτελεί πεδίο απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά και ανάπτυξης ενδιαφέροντος και εκτίμησης.
- Οι ηλικίες στις οποίες ανταποκρίνονται καλύτερα τα προγράμματα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι από την ηλικία των τεσσάρων ετών και πάνω, καθώς σε αυτήν την ηλικία μπορούν να αντιλαμβάνονται καλύτερα τα θέματα, να δέχονται ερεθίσματα και να εκφράζονται πιο εύκολα και μέσα από τον λόγο αλλά και μέσα από τις διάφορες δραστηριότητες που πραγματοποιούν.
- Οι δραστηριότητες οι οποίες υλοποιούν οι παιδαγωγοί, βοηθούν τα παιδιά ώστε να καταλάβουν καλύτερα τα θέματα με τα οποία ασχολούνται, να αποκτήσουν γνώσεις, να εκφραστούν όπως αυτά θέλουν μέσα από τις δραστηριότητες που κάνουν και φυσικά να κατανοήσουν τα θέματα που σχετίζονται με τον άνθρωπο και την φύση. Αυτές οι δραστηριότητες είναι εικαστικά, ανάγνωση παραμυθιού, κουκλοθέατρο, ομαδικά παιχνίδια και εκδρομές.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ : ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΚΟΥΣ ΣΤΑΘΜΟΥΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

→ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. ΗΛΙΚΙΑ: 25-35χρ 35-45χρ 45και άνω
2. ΧΡΟΝΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ: 5-10 10-20 20και άνω
3. ΔΗΜΟΣ: Εύοσμος Άλλο

1. Ποια είναι η θεματολογία των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που υλοποιείτε;

.....

.....

2. Μπορείτε να αναφέρετε δραστηριότητες που υλοποιείτε με στόχο την κατανόηση της σχέσης του ανθρώπου με το

α) φυσικό περιβάλλον

β) κοινωνικό περιβάλλον

.....
.....

3. Βοηθάτε με κάποιον τρόπο τα παιδιά να αντιληφθούν και να προστατεύουν την κάθε μορφή ζωής; Μπορείτε να αναφερθείτε πως;

.....
.....

4. Με ποιο τρόπο δουλεύουν τα παιδιά στις δραστηριότητες αυτές;

.....
.....

5. Πιστεύετε πως μπορούν τα προγράμματα αυτά να αναπτύξουν το πνεύμα συνεργασίας και υπευθυνότητας;

.....
.....

6. Με ποιον τρόπο αυτά τα προγράμματα βοηθούν τα παιδιά ώστε να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις και τον τρόπο ζωής των άλλων;

.....
.....

7. Σε ποιες ηλικίες ανταποκρίνονται καλύτερα αυτά τα προγράμματα και γιατί;

.....
.....

8. Ποια προβλήματα αντιμετωπίζετε ως παιδαγωγοί ως προς την υλοποίηση των προγραμμάτων;

.....
.....

→ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ

.....
.....
.....
.....

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ

Η φοιτήτρια

Καμενίδου Ελεονώρα

1^Η ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ

- 1. Ποια είναι η θεματολογία των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που υλοποιείτε;**

«Θέματα που αφορούν την μόλυνση του περιβάλλοντος και θέματα σχετικά με το φυσικό περιβάλλον (ελιά- σιτάρι- μέλι)»

- 2. Μπορείτε να αναφέρετε δραστηριότητες που υλοποιείτε με στόχο την κατανόηση της σχέσης του ανθρώπου με το**

α) φυσικό περιβάλλον

β) κοινωνικό περιβάλλον

« α) κύκλος νερού/τρύγος/ελαιοτριβείο

β) Εκλογές- Δημοκρατία/ σχέση παιδιού-γ' ηλικίας / διαφορετικότητα / ανακύκλωση»

- 3. Βοηθάτε με κάποιον τρόπο τα παιδιά να αντιληφθούν και να προστατεύουν την κάθε μορφή ζωής; Μπορείτε να αναφερθείτε πως;**

«Με παραδείγματα που αφομοιώνονται στο χώρο του παιδικού με διαθεματικό και βιωματικό τρόπο. Με επισκέψεις σε χώρους που φιλοξενούν αντίστοιχα θέματα (εργοστάσια παραγωγής τροφίμων, ελαιοτριβείο)»

4. Με ποιο τρόπο δουλεύουν τα παιδιά στις δραστηριότητες αυτές;

«Περισσότερο ατομικά και πιο σπάνια ομαδικά».

5. Πιστεύετε πως μπορούν τα προγράμματα αυτά να αναπτύξουν το πνεύμα συνεργασίας και υπευθυνότητας;

«Το πιστεύω ακράδαντα. Τα παιδιά μαθαίνουν να συνεργάζονται, να δέχονται τις διαφορετικές απόψεις και να υλοποιούν καινούργιες ιδέες»

6. Με ποιον τρόπο αυτά τα προγράμματα βοηθούν τα παιδιά ώστε να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις και τον τρόπο ζωής των άλλων;

«Με την σύγκριση και τη βιωματική προσέγγιση των διαφόρων ιδεών και απόψεων (επίσκεψη σε στρατόπεδο προσφύγων)»

7. Σε ποιες ηλικίες ανταποκρίνονται καλύτερα αυτά τα προγράμματα και γιατί;

«Στα προνηπιακά τμήματα γιατί μπορούν να αντιληφθούν και να συγκρίνουν ιδέες και απόψεις. Τα μικρότερα παιδιά μπορούν να ανταποκριθούν σε αυτά τα προγράμματα με βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο.»

8. Ποια προβλήματα αντιμετωπίζετε ως παιδαγωγοί ως προς την υλοποίηση των προγραμμάτων;

1) έλλειψη κονδυλίων και υλικού, 2) η μη καλή συνεργασία εκπαιδευτικών και γονέων αλλά και εκπαιδευτικών και λοιπών φορέων(δήμος, δημόσιοι φορείς), 3) έλλειψη προσωπικού

→ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ

1) καλύτερη προσέγγιση μεταξύ του εκπαιδευτικού προσωπικού και των γονέων με πιο συχνές συναντήσεις στο χώρο του παιδικού,
2) βάζοντας και τους γονείς να συμμετέχουν στα προγράμματα με το να συλλέγουν πληροφορίες και υλικό.

2^Η ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ

1. Ποια είναι η θεματολογία των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που υλοποιείτε;

« Η θεματολογία αφορά το νερό, τον καιρό, τα φυτά, τον άνθρωπο, την μόλυνση του περιβάλλοντος και οτιδήποτε έχει σχέση με αυτό».

2. Μπορείτε να αναφέρετε δραστηριότητες που υλοποιείτε με στόχο την κατανόηση της σχέσης του ανθρώπου με το

α) φυσικό περιβάλλον

β) κοινωνικό περιβάλλον

«Ανάγνωση παραμυθιού, ζωγραφική, κουκλοθέατρο, ομαδικά παιχνίδια, κολάζ, κατασκευές. Για παράδειγμα χτες κάναμε μια κατασκευή- σταφυλιού με χαρτόνια και την κολλήσαμε πάνω σε ένα πιάτο», «όταν μιλήσαμε για το σχολείο μας και τι υπάρχει γύρω από αυτό βγήκαμε έξω από το σχολείο και πήγαμε βόλτα στα γύρω τετράγωνα για να δούμε τι υπάρχει».

3. Βοηθάτε με κάποιον τρόπο τα παιδιά να αντιληφθούν και να προστατεύουν την κάθε μορφή ζωής; Μπορείτε να αναφερθείτε πως;

«Βοηθάμε το παιδί να κοινωνικοποιηθεί, να εκδηλώσει την προσωπικότητά του, να γίνει μέλος μιας ομάδας που θα υπάρχουν ίσα δικαιώματα με τα άλλα μέλη».

4. Με ποιο τρόπο δουλεύουν τα παιδιά στις δραστηριότητες αυτές;

«Τα παιδιά δουλεύουν με δύο τρόπους ομαδικά και ατομικά. Αυτό που επιθυμούν αυτά και τους βολεύει είναι να δουλεύουν μόνα τους γιατί ακόμα δεν γνωρίζουν την συνεργασία».

5. Πιστεύετε πως μπορούν τα προγράμματα αυτά να αναπτύξουν το πνεύμα συνεργασίας και υπευθυνότητας;

«Δίνουν την δυνατότητα στα παιδιά να αναπτύξουν τον προφορικό λόγο και να εξελίξουν σταδιακά και τον γραπτό. Ωθούν τα παιδιά σε συγκρίσεις, ταξινομήσεις και συμβάλλουν στην ανάπτυξη της λογικομαθηματικής σκέψης».

6. Με ποιον τρόπο αυτά τα προγράμματα βοηθούν τα παιδιά ώστε να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις και τον τρόπο ζωής των άλλων;

«Με την επικοινωνία και ένα υποστηρικτικό πλαίσιο που μαθαίνουν τα παιδιά παίζοντας να γνωρίζουν τον εαυτό τους, να επικοινωνούν, να επιλύουν προβλήματα και να συναναστρέφονται με συνομηλίκους τους».

7. Σε ποιες ηλικίες ανταποκρίνονται καλύτερα αυτά τα προγράμματα και γιατί;

«Από τρία ετών και άνω γιατί μπορούν να εκφράζονται μέσω των εικαστικών, της δραματοποίησης, της κίνησης, της μουσικής αλλά και του προφορικού λόγου».

8. Ποια προβλήματα αντιμετωπίζετε ως παιδαγωγοί ως προς την υλοποίηση των προγραμμάτων;

«Υπάρχει έλλειψη internet, προσωπικού, εποπτικού υλικού αλλά αυλής σε ορισμένους παιδικούς σταθμούς».

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ

«Να υπάρχει περισσότερο εποπτικό υλικό, βιβλιογραφία και παροχή internet».

3^Η ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ

- 1. Ποια είναι η θεματολογία των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που υλοποιείτε;**

«Προστασία ζωικού βασιλείου, κύκλος νερού, άνθρωπος, γειτονιά, φυτά, δάσος, ανακύκλωση, αέρας, μόλυνση περιβάλλοντος, προϊόντα φυτών».

- 2. Μπορείτε να αναφέρετε δραστηριότητες που υλοποιείτε με στόχο την κατανόηση της σχέσης του ανθρώπου με το**

α) φυσικό περιβάλλον

β) κοινωνικό περιβάλλον

«Δεντροφύτευση στην αυλή, καθαριότητα τάξης- αυλής, ανακύκλωση, κατασκευές ανάλογα με το θέμα, ανάγνωση παραμυθιού, μουσικοκινητικές δραστηριότητες κολάζ . Για το θέμα ζώα του χειμώνα μπορούμε να κάνουμε κολάζ και να κολλήσουμε μέσα στη σπηλιά τα ζώα που πέφτουν σε χειμέρια νάρκη και έξω από τη σπηλιά τα άλλα ζώα»

- 3. Βοηθάτε με κάποιον τρόπο τα παιδιά να αντιληφθούν και να προστατεύουν την κάθε μορφή ζωής; Μπορείτε να αναφερθείτε πως;**

«Ναι, ιδίως μέσα από την παιδική λογοτεχνία, διαβάζοντας ιστορίες, βλέποντας και σχολιάζοντας τις εικόνες».

4. Με ποιο τρόπο δουλεύουν τα παιδιά στις δραστηριότητες αυτές;

«Ατομικά και ομαδικά. Αν αφήσεις τα παιδιά να διαλέξουν μόνο τους θέλουν να δουλεύουν ατομικά γιατί σκέφτονται ακόμα εγωκεντρικά. Μπορούν όμως να δουλέψουν και ομαδικά ύστερα από δική μας παρότρυνση».

5. Πιστεύετε πως μπορούν τα προγράμματα αυτά να αναπτύξουν το πνεύμα συνεργασίας και υπευθυνότητας;

«Σαφώς και μπορούν γιατί μέσα από τις ομαδικές εργασίες, μαθαίνουν να μοιράζονται, να συνεργάζονται και να δρουν όλοι μαζί».

6. Με ποιον τρόπο αυτά τα προγράμματα βοηθούν τα παιδιά ώστε να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις και τον τρόπο ζωής των άλλων;

«Με την παροχή γνώσεων πληροφοριών εικόνων, τα παιδιά γνωρίζουν και το διαφορετικό τρόπο ζωής και τον οικειοποιούνται».

7. Σε ποιες ηλικίες ανταποκρίνονται καλύτερα αυτά τα προγράμματα και γιατί;

«Ηλικίες άνω των 4 χρόνων γιατί μπορούν καλύτερα να αντιληφθούν τη θεματολογία και να την αξιολογήσουν».

8. Ποια προβλήματα αντιμετωπίζετε ως παιδαγωγοί ως προς την υλοποίηση των προγραμμάτων;

«Δεν υπάρχει αρκετό υλικό όπως βιβλιογραφία, εποπτικό υλικό, internet, δεν υπάρχει η δυνατότητα μετακίνησης για επισκέψεις».

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ

«Παροχή internet, παροχή προτζέκτορα για προβολή διάφορων θεμάτων, δυνατότητα μετακίνησης για επισκέψεις σε ανάλογους χώρους».

4^Η ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ

1. Ποια είναι η θεματολογία των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που υλοποιείτε;

«Ανακύκλωση και διάκριση των διαφόρων υλικών σε ανακυκλώσιμα και μη αλλά και ο διαχωρισμός τους ανάλογα με το υλικό κατασκευής τους , η γνωριμία με τα ζώα , φυτά (καστανιά, ελιά, αμυγδαλιά), η γειτονιά, ο άνθρωπος, καιρικές συνθήκες, μέρα – νύχτα, εποχές».

2. Μπορείτε να αναφέρετε δραστηριότητες που υλοποιείτε με στόχο την κατανόηση της σχέσης του ανθρώπου με το

α) φυσικό περιβάλλον

β) κοινωνικό περιβάλλον

«πρώτον αφήγηση ανάλογων παραμυθιών π.χ. “ η ελίτσα”, “ δωσ’ μου μια ευκαιρία”, “ τα παιδιά του φθινοπώρου ”, δημιουργία ομαδικών εργασιών όπου παρουσιάζονται οι γνώσεις μας για ένα θέμα, παρατήρηση και σχολιασμός εικόνων και δεύτερον παίζουμε παιχνίδια ρόλων με θέμα την γειτονιά μας ώστε να γνωρίσουν τα

επαγγέλματα και την χρησιμότητά τους, γνωριμία με τον ΚΟΚ μέσω παραμυθιού».

3. Βοηθάτε με κάποιον τρόπο τα παιδιά να αντιληφθούν και να προστατεύουν την κάθε μορφή ζωής; Μπορείτε να αναφερθείτε πως;

«Τα παιδιά λόγω της αυξημένης ακόμη εγωκεντρικότητας είναι δύσκολο να αντιληφθούν την σημαντικότητα της κάθε ζωής. Προσπαθούμε ως προς την ζωτικής μορφής ζωής να

καλλιεργήσουμε την ενσυναίσθηση, να μπουν δηλαδή στη θέση του εκάστοτε ζώου και ως προς την φυτικής μορφής ζωή ώστε να καλλιεργήσουμε την ευαισθητοποίηση τους μέσω της χρησιμότητας της χλωρίδας εξαιτίας των καρπών τους, τόσο στον άνθρωπο όσο και στα ζώα».

4. Με ποιο τρόπο δουλεύουν τα παιδιά στις δραστηριότητες αυτές;

«Τα παιδιά ανάλογα με τον στόχο της κάθε δραστηριότητας δουλεύουν είτε σε ατομικό επίπεδο όπου ενεργούν σύμφωνα με την άποψή τους και τις ατομικές τους προτιμήσεις είτε σε ομαδικό επίπεδο όπου καλλιεργείται η συνεργασία και ομαδικότητα».

5. Πιστεύετε πως μπορούν τα προγράμματα αυτά να αναπτύξουν το πνεύμα συνεργασίας και υπευθυνότητας;

«Τα προγράμματα αυτά ενδείκνυνται ως προς την ανάπτυξη της συνεργασίας μέσω της εργασίας των παιδιών σε ομαδικό επίπεδο, αλλά και της υπευθυνότητας».

6. Με ποιον τρόπο αυτά τα προγράμματα βοηθούν τα παιδιά ώστε να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις και τον τρόπο ζωής των άλλων;

«Μέσω της καλλιέργειας της συνεργασίας μεταξύ των παιδιών τους παρέχεται η δυνατότητα να γνωρίσουν καλύτερα τους συμμαθητές τους και να μάθουν τις απόψεις τους που μπορεί να διαφέρουν απ' τις δικές τους».

7. Σε ποιες ηλικίες ανταποκρίνονται καλύτερα αυτά τα προγράμματα και γιατί;

«Ανταποκρίνονται καλύτερα σε παιδιά νηπιαγωγείου μιας και ηλικιακά μπορούν να αντιληφθούν καλύτερα κάποια ερεθίσματα απ' ότι σε μεγαλύτερη ηλικία που έχουν παγιωθεί κάποιες αρχές».

8. Ποια προβλήματα αντιμετωπίζετε ως παιδαγωγοί ως προς την υλοποίηση των προγραμμάτων;

«Οι διαφορετικές αφετηρίες που έχουν κάποια από τα μέλη της τάξης αλλά και η απόκλιση ως προς το ηλικιακό εύρος, η έλλειψη εποπτικού υλικού και internet».

«Να υπάρχει μεγαλύτερη δυνατότητα επαφής των παιδιών με την φύση μέσω εκδρομών, παροχή εκπαιδευτικού υλικού από αρμόδιες υπηρεσίες και υλοποίηση περισσότερων διαδραστικών δραστηριοτήτων ώστε τα παιδιά να εμπεδώσουν τις αρχές Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης».

5^Η ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ

1. Ποια είναι η θεματολογία των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που υλοποιείτε;

«Ο κύκλος του νερού, η ανακύκλωση, η ρύπανση της ατμόσφαιρας, η ρύπανση του περιβάλλοντος. Συνήθως τα θέματα με τα οποία ασχολούμαστε μαζί με τα παιδιά, είναι αυτά με τα οποία έρχονται σε καθημερινή επαφή όπως νερό , ζώα , καιρός γιατί τα γνωρίζουν πριν έρθουν στον παιδικό σταθμό και μπορούν να συμμετέχουν πιο εύκολα σε αυτά που κάνουμε. »

2. Μπορείτε να αναφέρετε δραστηριότητες που υλοποιείτε με στόχο την κατανόηση της σχέσης του ανθρώπου με το

α) φυσικό περιβάλλον

β) κοινωνικό περιβάλλον

«Ως προς το φυσικό περιβάλλον οι δραστηριότητες έχουν να κάνουν με την άμεση αλληλεπίδραση του με εμάς. Για την άμεση οικολογική ευαισθητοποίηση δημιουργούμε με τα παιδιά

εικαστικές δημιουργίες απεικονίζοντας τα φαινόμενα, το περιβάλλον και την προστασία του. Μαθαίνουμε τι μπορούμε να κάνουμε και ενεργούμε πχ δημιουργούμε κάδους ανακύκλωσης, φυτεύουμε λουλούδια, δημιουργούμε αφίσες ενημέρωσης κ.α.

Ως προς το κοινωνικό περιβάλλον κάνουμε δραστηριότητες γνωριμίας με τον πολιτισμό μας και άλλους πολιτισμούς και με τα άτομα με ειδικές ανάγκες».

3. Βοηθάτε με κάποιον τρόπο τα παιδιά να αντιληφθούν και να προστατεύουν την κάθε μορφή ζωής; Μπορείτε να αναφερθείτε πώς;

«Μέσα από εκπαιδευτικό υλικό και εικαστικές δημιουργίες βοηθάμε τα παιδιά να γνωρίσουν την κάθε μορφή ζωής ώστε να αντιληφθούν και να μπορέσουν να τις προστατεύουν. Μέσα από τις Παγκόσμιες μέρες αναφερόμαστε ανάλογα, μελετάμε εκπαιδευτικό υλικό και δημιουργούμε κάποιες ομαδικές εργασίες και κατασκευές».

4. Με ποιο τρόπο δουλεύουν τα παιδιά στις δραστηριότητες αυτές;

«Δουλεύουν και ατομικά και ομαδικά».

5. Πιστεύετε πως μπορούν τα προγράμματα αυτά να αναπτύξουν το πνεύμα συνεργασίας και υπευθυνότητας;

«Φυσικά, καθώς μέσα από τη μελέτη και την αναφορά σε κάθε θέμα και κυρίως με την παραγωγή εικαστικών δημιουργιών τα παιδιά συνεργάζονται και μέσα από την αλληλεπίδραση και με τα

άλλα παιδιά μαθαίνουν να είναι υπεύθυνα και να μεταφέρουν τις γνώσεις τους και στην καθημερινότητά τους».

- 6. Με ποιον τρόπο αυτά τα προγράμματα βοηθούν τα παιδιά ώστε να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις και τον τρόπο ζωής των άλλων;**

«Έρχονται σε επαφή με αυτά και έτσι αποκτούν αυτές τις δεξιότητες. Μαθαίνουν να σέβονται τον εαυτό τους και έπειτα τους άλλους».

- 7. Σε ποιες ηλικίες ανταποκρίνονται καλύτερα αυτά τα προγράμματα και γιατί;**

«Συνήθως από τα δύομισι έτη και μετά κυρίως γιατί αρχίζουν να γνωρίζουν τον εαυτό τους, τον κόσμο και μπορούν αν κατανοήσουν και να κάνουν πράξη όλα όσα μαθαίνουν και με σταδιακό ρυθμό».

- 8. Ποια προβλήματα αντιμετωπίζετε ως παιδαγωγοί ως προς την υλοποίηση των προγραμμάτων;**

«Περισσότερο τα προβλήματα έχουν να κάνουν με τις υποδομές και τα μέσα διεξαγωγής τους. Επίσης υπάρχουν ελλείψεις σε παιδαγωγικό υλικό και προσωπικό».

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ

«Η εξέλιξη έχει να κάνει με τις δυνατότητες του κάθε σχολείου και κυρίως με τις γνώσεις όλων μας. Γιατί με οποιαδήποτε υλικά αν έχουμε τις απαραίτητες γνώσεις μπορούμε να γνωρίσουμε στα παιδιά τον κόσμο που ζουν και τα περιβάλλει».

6^Η ΕΡΩΤΩΜΕΝΗ

- 1. Ποια είναι η θεματολογία των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που υλοποιείτε;**

« Ασχολούμαστε με θέματα σχετικά με το περιβάλλον όπως δέντρα, φυτά, νερό, μόλυνση, φαγητά αλλά και με την κοινωνία όπως σχολείο, γειτονιά, άνθρωπος, ασφάλεια, εργαλεία».

- 2. Μπορείτε να αναφέρετε δραστηριότητες που υλοποιείτε με στόχο την κατανόηση της σχέσης του ανθρώπου με το**

α) φυσικό περιβάλλον

β) κοινωνικό περιβάλλον

«Μπορούν να γίνουν διάφορες δραστηριότητες όπως ταξινόμηση εικόνων, εκδρομές, κατασκευές, κολάζ, εικαστικά, μουσικοκινητικά παιχνίδια και αφήγηση ιστοριών. Τα παιδιά μέσα από τις ιστορίες μαθαίνουν και καταλαβαίνουν καλύτερα καθώς μαζί με τις εικόνες κάνουν και διάφορες ερωτήσεις. Στο θέμα που αφορούσε τον

λευκό πύργο, κανονίσαμε μια εκδρομή ώστε να τον επισκεφτούμε από κοντά για να δουν τα παιδιά από κοντά πόσο ψηλός και πως ακριβώς είναι»

3. Βοηθάτε με κάποιον τρόπο τα παιδιά να αντιληφθούν και να προστατεύουν την κάθε μορφή ζωής; Μπορείτε να αναφερθήτε πως;

«Μέσα από τις δραστηριότητες, την συζήτηση και την καθημερινή επανάληψη τα παιδιά βοηθάμε τα παιδιά. Δηλαδή με το να λέμε τι είναι σωστό και τι πρέπει να γίνει, τα παιδιά αντιλαμβάνονται και προστατεύουν την κάθε μορφή ζωής».

4. Με ποιο τρόπο δουλεύουν τα παιδιά στις δραστηριότητες αυτές;

«Περισσότερο δουλεύουν ατομικά γιατί θέλουν να πετύχουν μόνα τους τον στόχο και να πάρουν την επιβράβευση. Αλλά και η ομαδική εργασία δεν μένει απ' έξω».

5. Πιστεύετε πως μπορούν τα προγράμματα αυτά να αναπτύξουν το πνεύμα συνεργασίας και υπευθυνότητας;

«Σίγουρα μπορούν να το αναπτύξουν. Με τη δική μας βοήθεια και καθοδήγηση τα παιδιά ακούν, συμμετέχουν , συνεργάζονται και να είναι υπεύθυνα».

6. Με ποιον τρόπο αυτά τα προγράμματα βοηθούν τα παιδιά ώστε να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις και τον τρόπο ζωής των άλλων;

«Μέσα από αυτά τα παιδιά μαθαίνουν διαφορετικές γνώσεις, κοινωνικοποιούνται, συζητούν μεταξύ τους και έτσι μαθαίνουν να

ακούν και να σέβονται τον άλλον. Γνωρίζουν τον τρόπο ζωής κάποιων άλλων ομάδων π.χ. άτομα με αναπηρίες, με διαφορετικές κουλτούρες, θρησκεία κ.α.»

7. Σε ποιες ηλικίες ανταποκρίνονται καλύτερα αυτά τα προγράμματα και γιατί;

«Συνήθως ανταποκρίνονται σε μεγαλύτερες ηλικίες , τέσσερα και άνω, γιατί μπορούν να καταλαβαίνουν καλύτερα, να επικοινωνούν και να συζητούν».

8. Ποια προβλήματα αντιμετωπίζετε ως παιδαγωγοί ως προς την υλοποίηση των προγραμμάτων;

« Δεν υπάρχουν σε όλους τους παιδικούς σταθμούς αυλές για να για να έχουν επαφή τα παιδιά με την φύση ανά πάσα στιγμή,

έλλειψη οικονομικών για εξωτερικές δραστηριότητες και έλλειψη εποπτικού υλικού και internet».

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ

«Να υπάρχει μεγαλύτερη δυνατότητα επαφής παιδιών με την φύση μέσω εκδρομών, παροχή εκπαιδευτικού υλικού από αρμόδιες υπηρεσίες , βιβλιογραφία, internetκαι συνεργασία με τους γονείς για την καλύτερη πορεία των παιδιών».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΓΓΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Buethe (1998).*Environmental Education. A state of the Art Report contemporary education, 51, 25-29.*
2. D.H. Meadows (1989). *Harvesting on Hundredford. Key Concepts and Case Studies in Environmental Education. United Nations Environmental Programme, p.7*
3. H.R. Hungerford, R.B. Peyton & R.J. Wilke (1980).
Goals for curriculum development in Environmental Education. Journal of Environmental Education, 2(3), 42-

4. I.U.C.N, (Ed). *International Working Meeting on Environmental Education in the School*. Curriculum, Carson City-Nevada, U.S.A, June/July 1970
5. O’Riordan T., *Environmentalism*, Rion (Td., London 1976)
6. Pulmer, S, A. (1998) *Environmental Education in the 21st Century*. London – New York. Rutledge
7. UNESCO (Ed), *Environmental Education and Training*. (MOCKBA 1987), Nairobi – Paris 1988.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αθανασάκη, Α. « *Η Περιβαλλοντική Αγωγή σε όλες τις βαθμίδες Εκπαίδευσης*», 2004
2. Γεωργόπουλος, Α., Τσαλίκη, Ε. (1998). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Αρχές-Φιλοσοφία, Μεθοδολογία, Παιχνίδια & Ασκήσεις*. Αθήνα:GUTENBERG
3. Δαρβίνος, Κ. « *Η καταγωγή των ειδών*»
4. Δηκοπούλου,Μ., Ζομπόλας, Τ., Μπαμπίλα, Ε., Χατζημιχαήλ, Μ. (2001). «*Περιβαλλοντική Αγωγή για μικρά παιδιά*»

5. Κούσουλας, Γ. (2002). *Μικρός περίπλους στην ιστορία της Περιβαλλοντικής & Εκπαίδευσης*, Φυσικός Κόσμος, τ.1
6. Κρίβας, Σ. (1999) *Παιδαγωγική Επιστήμη: Βασική Θεματική*. Αθήνα: Gutenberg.
7. Μπλιώνης, Γ.(2009). *Στα μονοπάτια της Περιβαλλοντικής & Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Κέδρος.
8. Ξωχέλης, Π. (1989). *Θεμελιώδη προβλήματα της Παιδαγωγικής Επιστήμης*, Θεσσαλονίκη.
9. Παπαδημητρίου, Β. (2006). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολείο. Μια διαχρονική θεώρηση*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
10. Παρασκευόπουλος, Σ., Κορφιάτης, Κ. (2003) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, θεωρίες και μέθοδοι*, Θεσσαλονίκη: Χριστοδουλίδη.
11. Ράπτης, Ν. (2000). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Αγωγή*, Αθήνα: Τυπωθήτω.
12. Σκαναβή- Τσαμπούκου, Κ. (2004). *Περιβάλλον και κοινωνία: Μια σχέση σε αδιάκοπη εξέλιξη*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.
13. Ταμουτσέλη, Κ. (2003). *Προγράμματα Περιβαλλοντικής & Εκπαίδευσης. Σύντομος οδηγός για την υλοποίηση*

προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Δυτική Θεσσαλονίκη.

14. Ταμουτσέλη, Κ. (2009). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και σχολικός χώρος*. Θεσσαλονίκη:Επίκεντρο
15. Φλογαΐτη, Ε. (2011). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Πεδίο.
16. Φύκαρης , Μ., Ι. (1998). *Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευσηστην εκπαίδευση εκπαιδευτικών στην Ελλάδα. Θεωρητική και Εμπειρική Προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Αδελφών Κυριακίδη α.ε.

Για την σύγκριση των ευρημάτων της έρευνας που έγινε , χρησιμοποιήθηκε η παρακάτω ήδη υπάρχουσα έρευνα:
<http://earthlab.uoi.gr/thete/index.php/thete/article/view/15>